

ASPECTE ALE ACTULUI INTERPRETĂRII ÎN CADRUL FANFAREI ACADEMIEI DE MUZICĂ, TEATRU ȘI ARTE PLASTICE

ASPECTS OF THE ACT OF INTERPRETATION IN THE MARCHING BAND OF THE ACADEMY OF MUSIC, THEATRE AND FINE ARTS

OLEG CAZACU¹,

doctorand, lector universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

CZU 785.12:781.68

În acest articol ne propunem să analizăm unele aspecte legate de procesul interpretativ ce se produce în cadrul fanfarei Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice. Repertoriul abordat variază de la lucrări de popularitate și divertisment la cele din creația academică. Totuși, dominant pentru acest tip de fanfară sunt producțiile academice din diferite perioade ale istoriei muzicii. Actul interpretativ, în mare parte, reflectă tipul de creație abordat și este direcționat spre redarea plenară a conținutului și specificului lucrării. Acest fapt își lasă amprenta asupra actului execuției de ansamblu. Operațiunea interpretării însumează câțiva factori esențiali care se află într-o interdependență reciprocă și anume: stilul și genul creației, perioada istorică, personalitatea autorului, aranjamentul, acțiunile dirijorului, atmosfera psiho-emoțională, nivelul de instruire a studenților.

Cuvinte-cheie: interpretare, fanfară, grup instrumental, aranjament, creație, stil, gen, dirijor, tempo, nuanțe dinamice, frază

1 E-mail: oleg_cazacu76@mail.ru

In this article we propose to analyze some aspects related to the interpretive process that occurs within the Marching Band of the Academy of Music, Theatre and Fine Arts. The repertoire approached, varies from works of popularity and entertainment, to those of academic creation. However, dominant for this type of fanfare are academic productions from different periods of music history. The interpretative act, for the most part, reflects the type of creation approached and is directed towards the full rendering of the content and stylistic specifics of the work. The operation of the interpretation sums up several essential factors, which are in a mutual interdependence, namely: the style and genre of the creation, historical period, personality of the actor, arrangement, the actions of the conductor, the psycho-emotional atmosphere, the level of instruction of the students.

Keywords: *interpretation, fanfare, instrumental group, arrangement, style, genre, conductor, tempo, dynamic nuances, phrase*

Introducere

Actul interpretării nu are reguli fixe și nu este unul singular. El diferă, în funcție de personalitatea muzicianului, de la un interpret la altul, variază chiar și în interpretările repetate ale aceluiași muzician. Unele momente legate de interpretare nu întotdeauna sunt indicate în partitură și rămân a fi observate de interpret, căruia i se acordă o anumită libertate. Putem spune, de altfel, că tocmai în asemenea mici diferențieri constă farmecul și frumusețea actului interpretativ. „Între doi interpreți și chiar între două sau mai multe interpretări ale aceluiași artist se ivesc, mai întotdeauna, anumite deosebiri de tempo, de gradare a nuanțelor de frazare, de însuflețirea cu care vom prezenta de fiecare dată lucrarea, dependentă și ea de o mai bună sau mai puțin bună dispoziție în care ne aflăm” [1 p. 168]. Dacă pentru soliști aceste fenomene au efectul său atenuant, care poate crea chiar ineditul, pentru ansambluri instrumentale, orchestre pot produce dificultăți de execuție serioase, de aceea un rol primordial în remedierea acestor oscilații și eliminarea, diminuarea discrepanțelor interpretative îl are dirijorul. Totuși, și în execuție orchestrală nu avem interpretări la indigo. Mai mult decât atât, aici conlucrează diferiți instrumentiști la producerea actului interpretării de ansamblu. Ca profesor și conducător al fanfarei AMTAP, al disciplinelor conexe *Ansamblu cameral*, *Ansamblul instrumentelor aerofone*, în urma experienței acumulate în cadrul acestor ore și, nemijlocit în timpul actului interpretativ, autorul acestui articol a constatat mai multe aspecte, ce creează incertitudini, neclarități și dificultăți la însușirea și execuția diferitor creații, determinate de specificul orchestrei de fanfară. Vom puncta în continuare câteva momente importante legate de aceste probleme și vom formula unele sugestii pentru asigurarea reușitei actului interpretativ în orchestra de fanfară.

Dificultățile și soluțiile de tratare a acestora în producerea actului interpretării

Membrii fanfarei AMTAP sunt studenți ai instituției. Evident, ei sunt muzicieni cu o anumită experiență profesională, ceea ce înlesnește rezolvarea discrepanțelor și dificultăților apărute la interpretare, spre deosebire de alte fanfare urbane sau rurale, în care activează sau chiar predomină instrumentiștii-amatori. Dintre problemele și dificultățile care apar în procesul actului interpretării evidențiem:

- execuția frazelor deseori fără respectarea duratelor și a nuanțelor dinamice indicate în partiție, ceea ce necesită un efort suplimentar în monitorizarea interpreților și educarea acestora în parcurgerea și execuția exactă a textului scris. Acest fapt poate fi determinat de mai mulți factori, printre care putem menționa: tendința instrumentistului spre individualitate, ceea ce e și firesc, având în vedere că fiecare membru al fanfarei studiază ca instrumentist solist; cunoașterea insuficientă a textului; lipsa de experiență în citirea rapidă după note sau factorul psihologic și starea emoțională de moment al interpretului;
- reproducerea diferită a temelor, care în textul muzical se repetă succesiv la majoritatea instrumentelor din cadrul fanfarei. Astfel, deseori într-o lucrare tema principală, tema secundară ș.a. se execută atât în emisia fanfarei cât și la diferite grupuri de instrumente, de aceea este foarte important ca sunarea ei să fie continuă, păstrată și respectată de către grupurile instrumentale din cadrul fanfarei conform indicațiilor din partitură sau chiar, după caz, cu o redare ca și la

- prima expunere. Subliniem, în acest sens, amplificarea discrepanțelor de sonoritate din cauza specificului fanfarei – ne referim la instrumentarul exclusiv aerofon, predominant de alamă;
- nerespectarea aspectului ritmic și caracterului lucrării. În cazul dat, abaterea de la desenul ritmic și tempo, de la caracterul creației muzicale poate duce la haos, la distorsionarea esenței lucrării interpretate. Fiecare creație trebuie să fie executată în caracterul respectiv, gândit de compozitor/autor/creator, fie muzică academică, populară sau de divertisment;
 - interpretarea la nuanțele *f* și *ff* sau chiar forțarea sunetului. Una din cele mai frecvente probleme ale actului interpretării de fanfară a fost și rămâne cea legată de nuanțele dinamice, în special, de interpretarea la nuanțele *f* și *ff* sau forțarea sunetului, indiferent de indicațiile autorului sau conținutul lucrării, ceea ce duce la dezacordarea instrumentelor și, respectiv, exactitatea intonației este știrbită.

Detaliem unele momente legate de problemele evidențiate mai sus. Trebuie să subliniem faptul că mulți termeni muzicali au un caracter de aproximație. Spre exemplu, termenii de dinamică și agogică, termenii de mișcare, când nu sunt însoțiți de indicații metronomice. De asemenea, termenii de expresie și caracter, precum *doloroso*, *expressivo*, *affetuoso*, *festivo*, *grandioso* și mulți alții, rămân în seama interpreților, fiecare îi va trata și aplica diferit în arta sa interpretativă. Din fericire, oscilările de la o interpretare la alta, în majoritatea cazurilor, sunt minore, uneori trecând chiar neobservate sau ușor de depășit, cu excepția cazurilor mai evidente, făcute fie din cauza incapacității înțelegerii creației respective, fie din nepricepere sau cu rea intenție (mai rar). Deseori este dificil de diferențiat un *Allegro moderato* de un *Allegro non troppo*, iar rolul dirijorului în astfel de situații este determinant.

Pentru fanfara AMTAP este specific ca la orele de disciplină o atenție deosebită să se acorde interpretării gamelor până la șapte semne, majore și minore naturale, armonice și melodice, execuția acestor game prin note întregi, doimi, pătrimi, optimi și șaisprezecimi în diferite hașuri și nuanțe. Hașurile (ștrihurile) și mijloacele tehnico-expresive de interpretare la instrumentele aerofone au o importanță deosebită atât în execuția individuală a fiecărui instrumentist cât și cea din fanfară. Termenul „ștrih” este de origine germană. În înțelesul direct al cuvântului el înseamnă a trage, a sublinia. Cuvântul „ștrih” la fel este legat cu verbul din limba germană streichen, ceea ce înseamnă a duce, a trage (o linie), a netezi. Anume semantica acestui cuvânt, ca verb, ne demonstrează rolul lui în interpretarea muzicală, fiind utilizat în procesul de dirijare și redare, execuție a sunetelor și notat în partitură cu diferite semne (liniuțe, puncte, unghiuri etc.). Însușirea acestora va facilita producerea actului interpretării la un înalt nivel profesionist.

În lucrarea sa „Ștrihii trubacei” T. Dokșiter, trompetist și pedagog, face o clasificare a modalităților de interpretare a hașurilor (ștrihurilor) de către trompetiști și corniști. El indică nouă feluri de ștrihuri și trei tipuri de atac. Acestea sunt hașurile (ștrihurile) detașe, marcato, martele, staccato, staccatissimo, non legato, portato, legato, marcat și trei mijloace tehnice de interpretare – portamento, frullato, glissando. În această lucrare autorul scrie: „Mijloacele tehnice de interpretare și „ștrihul” au sensuri diferite. Dacă metodele tehnice de interpretare sunt felurile de atac – dirijarea, legarea, diminuarea sfârșitului sunetelor, combinarea tipurilor de atac tare cu auxiliar etc., apoi ștrihurile prezintă suma totală a modurilor tehnice de interpretare” [2 p. 63].

Aducem unele explicații referitoare la specificul diferitor „hașuri”.

1. „Detașe” este un cuvânt francez (în traducere înseamnă a despărți). Această hașură se interpretează prin intermediul atacului tare. Durata notei se execută cu aceeași forță a sunetului. Sfârșitul sunetului se diminuează, se rotunjește, fără o acțiune accentuată a limbii. Detașeul se notează cu o liniuță deasupra sau dedesubtul notei scrise.
2. „Marcato” – din italiană înseamnă marcat, evidențiat. La aplicarea lui sunetele sunt executate cu atacul tare, activ la început și prin diminuarea lor spre sfârșit. Se notează cu un mic unghi deasupra sau dedesubtul notei scrise.

3. „Martele” – cuvânt utilizat în franceză și italiană. La instrumentele de suflat se interpretează cu atacul simplu și este puțin asemănător cu hașura (ștrihul) „stacato”, numai ceva mai puternic. Se scrie sub forma unui unghiuleț cu vârful în sus sub notă sau deasupra ei.
4. „Stacato” – din italiană înseamnă întrerupt, separat, prescurtat, termen ce indică o trăsătură specifică de interpretare – executarea scurtă, urmată de pauză. Se notează printr-un punct deasupra ori dedesubtul notelor. În tempourile rapide, care sunt destul de specifice pentru interpretării la instrumentele de alamă, se folosesc atacurile dublu și triplu. În textul muzical se notează cu două punctișoare deasupra sau dedesubtul notei ori cu o liniuță mică care întretaie codița notei respective.
5. „Staccatissimo” – cuvânt italian, înseamnă pizzicato, se interpretează ca staccato, numai ceva mai ascuțit și mai scurt. Se notează cu un unghiuleț cu vârful în jos.
6. „Non-legato” (în traducere – nu este legat). Este un ștrih între staccato și legato. În timpul interpretării atacul limbii este moale și sunetul conține aproximativ trei pătrimi din durata sa, iar restul, o pătrime, rămâne pentru o pauză ușoară. În majoritatea cazurilor începutul sunetului e ca ștrihul „detășe”, numai sfârșitul e cu mult mai moale, fără acțiunea limbii. Se notează în două feluri: punctișor și liniuță deasupra sau dedesubtul notei ori punctișor și o linie ce leagă notele între ele.
7. „Portato” – din italiană înseamnă a duce, a purta. Este un mod de legătură a sunetelor în care fiecare sunet este puțin târăgănat, întins. Atacul la începutul sunetului este moale.
8. „Legato” – cuvânt italian, înseamnă legat, unit. Esența lui constă în trecerea lină de la un sunet la altul fără acțiunea limbii. Se notează cu o liniuță curbă între primul și ultimul sunet al frazei muzicale. Primul sunet este atacat cu limba, iar celelalte fără ajutorul ei.
9. „Portamento” – arată caracterul de executare prin trecerea lină, dar nu legată, de la un sunet la altul. Se notează cu o liniuță deasupra sau dedesubtul notelor sau cu puncte, având deasupra sau dedesubtul lor liniuțe.
10. „Frullato” – începutul sunetului se execută cu atacul simplu sau ordinar, iar prelungirea lui o înfăptuiește limba cu pronunțarea literelor: - trrrrrr-crrrrr-frrrr. Se notează cu înscrierea cuvântului frulato.
11. „Glissando” – mijloc tehnic de interpretare. Din limba franceză (glisser) înseamnă a aluneca. Pentru înfăptuirea lui primul sunet este atacat cu limba, iar după asta mecanismul instrumentului (pompele, clapele, culisa la instrumentele de alamă) și găurile la instrumentele din lemn sunt aduse într-o poziție de semiînchidere – moment de alunecare treptată și, deschizându-le tot treptat, se ajunge la sunetul final. Momentul de „alunecare” capătă un timbru specific care nu este caracteristic sonorității obișnuite a instrumentelor. Se notează cu o linie ondulată între primul și ultimul sunet, deasupra căruia se scrie cuvântul prescurtat gliss [3 p. 18].

Cunoașterea și exersarea zilnică a acestor procedee va contribui la însușirea unei tehnici avansate, în special, la executarea corectă a frazelor muzicale, la realizarea unui act interpretativ de înalt nivel profesional în cadrul fanfarei AMTAP. La fiecare lecție de fanfară 15-20 minute sunt dedicate exersării hașurilor, ceea ce, în final, contribuie substanțial și la ridicarea nivelului profesional al fiecărui interpret în parte.

Un aspect important pentru asigurarea unei calități a actului interpretativ este respectarea indicațiilor compozitorului. Interpretul, de fapt, este obligat și trebuie să pună în valoare indicațiile compozitorului, să le deslușească și să-i traducă intențiile, să pună în slujba tălmăcirii operei întregul său talent, puterea de muncă, experiența, muzicalitatea, capacitatea sa creatoare. Toate cele menționate pot fi obținute sub îndrumarea eficientă a dirijorului, rolul căruia este determinant nu numai într-o fanfară care are și un scop didactic, dar și în cele consacrate.

Printre calitățile fundamentale de care trebuie să dispună un dirijor mai putem enumera: cunoașterea teoriei muzicii, armoniei, contrapunctului, cunoașterea formelor muzicale, posedarea unei

memorii muzicale bune, a unui simț înnăscut al ritmului, disponibilitatea de comunicare cu interpretii și spectatorii, în general, demonstrarea unui spirit profesional și a unei culturi muzicale vaste. Marele dirijor Scherchen afirma: „Dirijatul se învață. Ce nu se învață este forța personalității, bogăția artistică, pe care numai natura ne-o poate dărui... Gestul trebuie să sugereze muzica și să aibă caracter univoc (adică un singur înțeles). Gestul trebuie să fie atât de precis, încât să poată înlocui vorba”¹ [4].

Cea mai reușită și mai unitară interpretare a fost și va rămâne, fără îndoială, interpretarea realizată de compozitorul însuși, atât ca solist cât și ca dirijor. Istoria muzicii consemnează nenumărate astfel de situații, marea majoritate a compozitorilor fiind și interpreți ai creațiilor lor. Dintre nenumărații maeștri menționăm doar câteva personalități notorii: *Hector Berlioz*, compozitor și dirijor apreciat, critic muzical; *Richard Wagner*, care și-a scris singur libreturile spectacolelor de operă, pe care le-a montat la teatrul din Bayreuth; marele compozitor român *George Enescu*, personalitate unică românească, violonist de renume mondial, compozitor de geniu, pianist, dirijor și pedagog; *Dinu Lipatti*, compozitor, pedagog și dirijor; marele compozitor Eugen Doga și mulți alții.

Un rol important în dezvoltarea profesională și cizelarea actului interpretativ al fanfarei AMTAP îl are evoluarea la diferite concursuri, festivaluri naționale și internaționale.

Participând la asemenea evenimente, studenții acumulează mai multă experiență de scenă, își îmbogățesc cunoștințele practice, fac cunoștință cu un repertoriu impresionant. Asemenea calități artistice superioare pot fi însușite și dezvoltate doar printr-o activitate susținută în sensul educării artistice multilaterale a studenților, membri ai fanfarelor, de către dirijori, prin promovarea în concertele susținute a valorilor adevărate ale muzicii universale și naționale.

Concluzii

Așadar, actul interpretativ în orchestra de fanfară este un proces complex și îndelungat, care cooptează mai mulți factori și subiecți. Ne referim la însușirea și dezvoltarea metodică, sistematică a tehnicilor și procedeelelor specifice de execuție la instrumente aerofone, cunoașterea repertoriului sub aspectul istoric, a stilului, conținutului etc. creației executate. Înțelegerea profundă a intențiilor compozitorului și respectarea indicațiilor acestuia. Deoarece în cadrul orchestrei de fanfară a AMTAP subiecții implicați sunt studenții, rolul dirijorului este enorm. Dat fiind faptul ca dirijorul este și pe post de pedagog, el va ghida permanent membrii orchestrei de fanfară și din punct de vedere didactic, dând dovadă de cunoștințe vaste.

Referințe bibliografice

1. BOTEZ, D.D. *Tratat de cânt și dirijat coral*. Vol. 2. București: Editura ICED, 1985.
2. ДОКШИЦЕР, Т. Штрихи трубяча. В: *Методика обучения игре на духовых инструментах*: сб. ст. Москва: Музыка, 1976, вып. 4, с. 48–70.
3. CHIRONDA, V., CIOBANU, N. *Metodica instruirii muzicale la instrumentele de suflat*. Chișinău: Lumina, 1992.
4. IGNAT, C. *Muzicile militare între tradiție și modernitate: particularități ale artei dirijorale*. Ed. a 2-a, rev. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2012.

1 Hermmann Scherchen, *Lehrbuch des Dierigierens* (text prescurtat). Leipzig, Editura Peters, 1926.